

Skitse til historien om

3 kollektiver i Borum-Lyngby

I 1970'erne gik en bølge hen over de større byer og visse landdistrikter. "The times they are a-changin'", havde Bob Dylan længe sunget, og et af de klare resultater af det senere så opreklamerede ungdomsoprør og den efterfølgende marxistiske bølge blev en helt ny boform, *kollektivet* - senere modificeret til bofællesskabet.

I Borum-Lyngby opstod der tre. I alle tre tilfælde især befolket med unge tilflyttere fra Århus. Årene var 1972, 1980 og 1985. Vi prøver her for første gang at samle lidt sammen om kollektivernes historie, der hos os sluttede i henholdsvis 1992, 2004 og 2014. Altså fire årtier for det længst varende.

Det kan ikke understreges for kraftigt, at dette *ikke* er den endelige historie om emnet. Arkivet modtager gerne masser af oplysninger, billeder og dokumenter. Historien kan skrives langt bedre, men nu begynder vi:

Købmandsgården på Borum Byvej 16 ligger markant lige over for forsamlingshuset og er langt ældre. Mange af indbyggerne her spillede i årene en positiv rolle i lokalsamfundet. Et par var med til at stifte borgerforeningen (1977). Én var medstifter af Lokalhistorisk Arkiv (1978). Borum Byorkester (1980-82) mødtes i købmandsgården og spillede bagefter penge ind til forsamlingshusets første klaver. De første sommerfester i Borum blev holdt her.

Døren til det store køkken stod altid åben, fornemmede folk i byen. Det sværeste var vist at bekvemme sig til at åbne den første gang.

Låsby-Svendsen - og købmanden i Borum

Faktisk begyndte historien dog en halv snes kilometer mod vest. Storkollektivet på Toustrup Mark opstod, da en masse yngre, fællesskabs-søgende og anti-kapitalistiske mennesker gik sammen og investerede. De faldt for et af Låsby-Svendsens allerførste "mesterværker": en hel lille by, hvor Svendsen havde drevet mini-zoo, brugtvognsforhandling, fabrik for silde-ensilage og meget mere. Alt klappet sammen billigst muligt. Til salg fordi Jens Svendsen havde fået et (af mange) klaps af skattevæsenet.

Optimismen må have været betydelig, for bare to år efter skød kollektivet på Toustrup Mark (der stadig findes) et sideskud i Borum. Dog i mere solide lokaler.

Købmand Niels Juel Kjær, den ene af Borums to selvstændige købmænd, solgte efter 40 års virke den gamle kro og købmandsgård til "Andelsforeningen af 1970" ved Bjarne Urhammer og Lise Reinholdt. 10 personer kunne bo her i "Borum" og annekset "Lille Borum", som de blev kaldt.

Det skete i 1972, i 1982 blev det omdannet til Andelsforeningen Borum Købmandsgård, og igen i 1990 flyttede alle ud og solgte til Andelsforeningen Borum Byvej. Altså faktisk tre forskellige grupperinger, hvilket nok gik hen over hovedet på mange andre borummer.

Købmandsgården var jo blot "Kollektivet" ...

Arkivet har fået et par regnskabsbøger fra de tidligste år, og de er et studie i omhu og nøjsomhed: Mad fra købmand Lauge. Malerverer fra Bilka. Brød fra bageren i Sjelle. Oliefyret repareret af Mundelstrup El. Stuen fik et nyt gulvtæppe til 600 kr. Terminen blev betalt til Juel Kjær og Sparekassen SDS. Det hele står sirligt skrevet ind og udgiften delt mellem Dan, Per, Merete, Lars, Jens, Ida, Molle, Svend og Gus. Ja, og så støder man på posten Land & Folk. Det var kommunistpartiets dagblad, som åbenbart også indgik blandt de daglige fornødenheder. Efter et par år skifter bank-saldoen navn til "Røde Stjerne Bank". Men den røde stjerne faldede med tiden:

"Vi boede der i 1986-90, og da var det politiske gledet lidt i baggrunden", fortæller Peter Kjærsgig.



Ud med borgerskabet

Dyrlægeboligen på Langelinie 69 var kun kollektiv i 12 år fra 1980 til 1992. To kollektiver endda i det korte åremål, nemlig Andelsforeningen Toughøj (1980-84) og Andelsforeningen Toughøj 2, begge opkaldt efter villaens gamle navn fra 1905. Men der var gang i den i firserne.

Det lykkedes at putte fire husstande ind i det rummelige hus med anneks, som dyrlæge A. P. Rasmussen, Ninna Rasmussen, familie og en ansat havde resideret i siden 1938 og udvidet til ukendelighed i 1950-51. I forhaven kom nu en skurvogn, og bestandig foregik der ombygning af villaen, som den første andelsforening gav 890.000 kr. for.

Kollektiver er selvfølgelig kollektive, men man fornærmer nok ikke nogen ved at udnævne den selv lærte smed Kim Vogt til hovedmanden og initiativtageren til Toughøj-kollektivet. Ræverøde leninister var både han, hustru Bodil Fisker og flere medbeboere dengang, og i den noget småborgerlige villa med have gik de løs på en hel del af, hvad de anså for fiseformemt.

Tiderne skifter. Som et af datidens røde bogforlag også hed.

Med overbæren fortalte de, at A. P. Rasmussen, der nu byggede hus på Damvej i Sabro, ved handelen havde betinget sig en kasse æbler af havens bedste træ leveret hvert efterår. En noget kontrarevolutionær ting at bruge dyrt advokatblæk på, mente de nye folk på Toughøj.

Indbyrdes uenighed - så sluttede det

12 år senere, da Toughøj 2 var endt med tvangsauktion, og Eva Ross Petersen og undertegnede med nogen betænkelighed havde købt alle herlighederne, gik fru Rasmussen en runde i sit gamle hjem sammen med de nye ejere. Hun anerkendte mange af kollektivisternes ombygninger såsom efterisolering og nye ruminddelinger, men ved synet af parketgulvet i "den fine spisestue" - nu et

mørkt og tilrøget kollektivspisekøkken for en halv snes personer med en ordentlig klods af en massebrændeovn, lige dér hvor den fine glasdør engang havde siddet - udbrød Nina Rasmussen: "Det har de altså ødelagt".

Den juridiske konstruktion kender vi ikke i detaljer. Men ifølge de to sidste, ihærdige beboere, Helle Borchersen og senere afdøde Stig Andersen, gik det galt med økonomien, da beboerne blev indbyrdes uenige, og nogle af dem holdt op med at indbetale til fælleskassen. Foreningen hæftede for nogle ret store lån, for der var siden dyrlægens tid investeret pænt store beløb. Nok også for store. Blandt andet havde Kim Vogt forsynet huset med et meget avanceret varmepumpe-anlæg baseret på to grundvandsboringer. Det var dyrt i reparationer, og også kloakeringen af Borum belastede andelsforeningen hårdt.

Toushøj 1 var i øvrigt initiativtager til den første af de seks vindmøller, der frem til årtusindskiftet gjorde Borum selvforsynende med el. Den stod ved Borum Eshøj og kom op allerede i 1981 - ren pionér-indsats på det tidspunkt.

De fleste var singler

Glamhøjgård i Lyngby var med sine store bygninger som skabt til et kollektiv, men vi skal helt frem til juli 1985, før Elkrog, der havde drevet virksomhed med fremstilling af legeredskaber, solgte gården til en andelsforening.

11 værelser til andelshavere og to til lejere, nåede man op på. Dertil kom fælles køkken og to-tre badeværelser. De fleste på "Glammeren" var singler, og der var rimeligt hurtige udskiftninger. Familier med børn havde man ikke rigtig overskud til, fortæller Arne Møller Andersen, der var med i 1996-98.

Der var optagelses-møder, inden en ny kunne flytte ind. Derudover var der husmøder hver måned, køkkentjans et par gange om måneden og arbejdsdag en gang om måneden.

Glamhøjgård fik i øvrigt sine lokale afskalninger. Et par stykker flyttede til private huse i Lyngby, et par til privat bolig i Borum.

Slet ikke hippier

På et tidspunkt omkring 1980 skrev en stor dreng den første graffiti i Borum på købmandsgården. Han brugte et farvekridt og formulerede følgende ord: "Hashkontæner".

Der skal skam nok også være blevet røget en pibe hash i bygningen, men ellers var det mere politik og anden aktivitet end udflippet virkelighedsflugt, der prægede købmandsgården. Drengens påstand stammede nok fra fordomme medbragt hjemmefra.

10 år senere gjorde man sig sandelig også sine tanker i Lyngby:

"Et kollektiv på Glamhøjgård i Lyngby? Rygtet spredte sig som en løbeild gennem byen", husker Aase Suk. Hendes beretning fortsætter:

"Mon det var en flok hippier fra 70'erne, der her sidst i 80'erne ville indtage en af de sidste gårde i Lyngby?"

Hvad ville de her? Der var jo ingen indkøbsmuligheder, ingen daginstitution, ingen skole, ja stort set ingenting. Og dog, der var fred og ro, landlige omgivelser og ikke mindst bus til døren 1 gang i timen til Aarhus eller Galten.

Flokken, der talte en halv snes stykker, flyttede ind.

Et stykke tid efter inviterede de naboerne til åbent hus, så de kunne se hinanden an. Det blev en succes, og fra den dag var "glammerne" integreret i vores lille samfund. Utroligt, hvad en tår kaffe og et stykke kage kan gøre.

Der var en del udskiftning blandt beboerne i tidens løb, men venskabet med naboerne blev ved at bestå, til kollektivet blev opløst", konstaterer Aase Suk.

Sjovt at skabe - svært at nedlægge

Det sidste - opløsningen - var ikke så let. Kollektiver var som regel andelsforeninger, og sådan nogle er ikke beregnet til at blive nedlagt igen.

Flyttede man, "har den udtrædende krav på udbetaling af sit kontante indskud og eventuelt senere kontante indskud rentefrit og senest 1 år efter fraflytningsdagen", som der fx. stod i vedtægterne for Borum Købmandsgård, som vi har i arkivet. "Ved køb, afhændelse eller pantsætning af foreningens ejendom tegnes foreningen af samtlige medlemmer".

Ofte havde vedtægterne bestemmelser om, at ikke kun de opløsende medlemmer, men også alle deres forgængere, skulle være med til at slagte pengekassen. Både i Borum og Lyngby blev det en langsom proces.

I Købmandsgården i Borum fandt den først sin endelige afslutning i 2014 gennem en udmærkede retssag. To af de sidste andelshavere og beboere, Line Wegger og Kris Hedelykke, fik da endeligt skøde på ejendommen, hvorefter de solgte en halvpart til deres lejer igennem mange år, Mia Butler.

Andelsforeningen bag Glamhøjgård i Lyngby blev nedlagt noget tidligere, og her kom der købere udefra (så nogenlunde da): I 2004 købte lyngbyerne Jytte og Thomas Lund, Else og Kristian Buus og Dorthe og Henrik Rud hele molevitten. De fem af dem er stadig ejere, og det vrirler fortsat med mennesker på Glamhøjgården. Efter istandsættelse er her både en halv snes lejeboliger og kontor for Lunds firma, Lyngby Entreprise.

Toushøj 2 endte som nævnt med tvangsauktion. Så var der rent bord.

November 2016

Peter Poulsen

Note om de to billeder:

Billederne af Borum Byevej 16 og Langelinie 69 er taget i 1987 af Stig Andersen, der boede i Toushøj 2. Blandt hans mange kvaliteter var, at han arbejdede med lokalhistorie og tog initiativ til at fotografere de fleste huse i Borum. Et tilsvarende foto har vi ikke fra Glamhøjgårdens tid som kollektiv. Endnu da.